

DOI: 10.55666/folklor.1256992

BATI ANADOLU MASALLARINDA KURNAZ TİPİ VE İŞLEVLERİ*

Ayşe Nur YILMAZ** & Mehmet Surur ÇELEPİ***

Öz

Toplum, tarihsel bir süreç içerisinde sınırları çizilmiş bir bölgede yaşayan ve ortak bir unsur etrafında birleşmiş insanlar topluluğudur. İnsan, ilk zamanlardan beri yaşamını devam ettirebilmek adına diğer bireylerle iletişim kurmak zorunda kalmıştır. İletişim kurarak sosyalleşen insan, var olduğu dönemden beri kültür üretmiştir. İnsanlar bu süreçte kültürel ortamlarda çeşitli kültür ürünleri meydana getirmişlerdir. Sözlü gelenekler ve anlatımlar içerisinde yer alan kültür ürünleri; mit, destan, masal, efsane, halk hikâyeleri vb. halk anlatısı türleridir. Türlerin tamamı meydana getirildikleri dönemlerdeki olayları zihinsel kodlamalar aracılığıyla bugüne taşırlar. Bu bağlamda sözlü kültür ortamındaki önemli olan pek çok unsur yeniden üretilmiş ve bugüne kadar gelecek kuşaklara taşınması bakımından oldukça önemli bir türdür. Masallar bir toplumun maddi ve manevi değerleri gibi pek çok unsuru hakkında bilgi verebilir. İnsan, doğduğu kültür çevresi vasıtasıyla edindiği kültürel kimliği ile birlikte maddi ve manevi değerleri keşfetmeye başlar. Anadolu masallarının zengin kültür unsurları ve çeşitliliği de bize; o bölgede yaşayan toplumun yapısı, örf-adet, gelenek, inanç ve değer yargılarına dair bilgiler verir. Masallar tüm bunları topluma aktarmada kültürel bir araç görevi üstlenirler. Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte birçok kültürel değerimiz gibi masal da arka planda kalmıştır. Fakat masal kültür taşıyıcılığı görevini sürdürmeye devam etmektedir. Bu çalışmanın alanı olan ve bir kültürel havza niteliğindeki Batı Anadolu’da anlatılan masallarda da kültür taşıyıcılığı işlevi devam etmektedir. Masallarda sosyal ve kültürel açıdan belirginleşip kalıplaşarak önemli roller üstlenen tipler bulunur. Bu tiplerden biri de kurnaz tipidir. Batı Anadolu’daki masalların örneklem olarak alındığı bu çalışmada, kurnaz ve kurnazlık kavramları anlam karmaşıklığı oluşturan olumsuz tip kavramlarından ayrılarak; kurnaz tipin toplumun temel değerleri arasındaki yeri “İşlevsel Yöntem” aracılığıyla öne çıkarılmıştır. Aynı zamanda kurnaz tipin Batı Anadolu Bölgesi’ndeki masal geleneği içerisindeki var oluşu tespit edilmiştir. Bölgedeki masallarda kurnaz tipin yaptığı eylemlerde kurnazlığın ortaya çıkaran nedenler, kurnazlık yapmak için başvurulan yöntemler, kurnazlığın işlevleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Batı Anadolu, Masal, Kurnaz Tipi, İşlev.

CUNNING TYPE IN WESTERN ANATOLIAN TALES AND ITS FUNCTIONS

Abstract

A society is a group of people living in an area whose boundaries have been historically established and who are united by a common theme. Since the beginning of time, people have had to talk to other people in order to survive. Humans, socializing through communication, have produced culture since their existence. In this process, humans have produced a variety of cultural assets in cultural contexts. Oral traditions and expressions include myths, epics, legends, folk tales, and other popular narratives. All of these types carry the events of the time in which they were created into the present through mental encoding. In this context, many important elements of the environment of oral culture have survived, reproduced and preserved. The folk tale is also a very important genre in revealing the cultural codes of societies and passing on their cultural heritage to future generations. Tales can provide information about many elements of a society, such as material and spiritual values. Man begins to discover material and spiritual values along with the cultural identity acquired through the cultural environment into which he was born. The richness of cultural

* Bu çalışma, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halk Bilimi Anabilim Dalında Hazırlanan “Batı Anadolu Masallarında Kurnaz Tipi” adlı yüksek lisans tezinden hazırlanmıştır.

** Bilim Uzmanı, Pamukkale Üniversitesi, Denizli/Türkiye ayseenuyilmaz@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0151-34

*** Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Denizli /Türkiye msururcelepi@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0353-3876

---

elements and the diversity of Anatolian folk tales also tell us: they reveal the structure of the society living in this region, customs, traditions, beliefs and value judgments. Folk tales serve as a cultural tool to convey all this to society. Today, with the development of technology, folk tales, like many of our cultural values, have faded into the background. But the tale retains its role as a cultural vehicle. The cultural carrier function continues in the tales told in Western Anatolia, which is the area of this study and which is a cultural basin. In folk tales, there are types that take on important roles by becoming socially and culturally distinct and stereotyped. One of these types is the cunning type, which is the subject of our study. In this study, in which the tales in Western Anatolia are taken as a sample, the concepts of cunning and cunning are separated from the negative type concepts that create meaning complexity; The place of the cunning type among the basic values of the society is highlighted through the “Functional Method”.At the same time, the presence of the type of cunning in the fairy tale tradition of the region of Western Anatolia is established. The reasons that reveal the cunning in the actions of the cunning type in the fairy tales of the region, the methods used to be cunning, and the functions of cunning are examined.

Keywords: Western Anatolia, Folk Tale, Cunning Type, Function.

Giriş

Türk kültürünün önemli bir parçası olan masallar, sözlü kültür ürünleri arasında önemli bir yer teşkil eder. Sözlü kültür geleneği içerisinde oluşmuş, nesilden nesil aktarılmış, olağanüstülüklerle dolu masallar birçok bilimsel araştırmaya konu olmuştur.

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde masal “Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür” (URL-1) şeklinde tanımlanır. Saim Sakaoğlu “Kahramanlardan bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür” tanımını yapar (Sakaoğlu, 1973: 5). Mustafa Arslan ise:

“Resmi olmayan bir ortamda ve günlük yaşama ilişkin mekânlarda, farklı kabiliyetlerdeki profesyonel olmayan anlatıcılar tarafından, kendine has hazırlanmış mekanizmasıyla oluşturularak, gelenekle içselleşmiş kurallara bağlı ve sade bir anlatım tekniğiyle, farklı özelliklere sahip dinleyicilere, söz dışında başka bir iletme vasıtası kullanmaksızın anlatılan; genellikle mensur olarak icra edilen, kalıplaşmış bir yapıya sahip insan, hayvan ve olağanüstü varlıkların başından geçen hayal mahsulü olayların konu edildiği; sonunda iyilerin kazandığı ve kötülerin cezalandırıldığı; çeşitli işlevler üstlenmiş sözlü kültür ürünüdür” (2008: 36) tanımını yapar.

Masal hem çocuklara hem de yetişkinlere hitap eden; hayali mekânlar ile evrenin üç katmanı olan yer altı, yeryüzü ve yer üstünde gerçekleşen; olağanüstü olayların olduğu; insan, hayvan ve olağanüstü varlıkların kişi kadrosunda yer aldığı; iyi ve kötünün mücadele ederek sonunda iyilerin kazandığı; evrenselliği olan; ait olduğu toplumun değerlerini kültürel hafızasını yansıttığı için birlik ve beraberlik oluşmasını sağlayan halk anlatısı türüdür.

Bir ülkenin masallarında o ülke insanının psikolojik, sosyolojik, ekonomik, etik göstergeleri, değerleri, kısaca hayat serüveni gizlidir. Tüm bunların üstünde de okuma oranı düşük bir toplumda masallar başlı başına bir halk eğitim aracıdır (Yavuz, 2013: 6). Masallar, geçmişle günümüz arasında bir köprü kurarak bünyesinde bulunan kültürel, sosyolojik, dilbilimsel, eğitimsel vb. işlevleri bize aktaran olgulardır.

Masal tasnifleri ile ilgili bilimsel birçok araştırma yapılmıştır. Masal sınıflandırma çalışmalarının yoğunlaştığı noktalar tip ve motif üzerine olmuştur. Dünyadaki masal çalışmalarında tip kavramı iki şekilde ele alınmıştır. Bunlardan ilki, masalların sahip olduğu geleneğe bağlı olarak neyi anlattığına ilişkin olan tip kavramı tanımlamasıdır. Halk bilimi üzerine çalışan bilim insanları bu kavrama ilişkin tip tanımlamalarında bulunmuşlardır. Stith Thompson “Tip, bağımsız olarak var olabilen geleneksel bir masaldır. Tip tam bir masal olarak karşımıza çıkabilir” tanımlamasını yapar (Akt. Alptekin, 2002: 53).

Tip kavramının diğer tanımlaması ise bir kişi/kahraman etrafında şekillenen tipolojidir. Mehmet Kaplan tip kavramı için “Edebi eserlerde vak’ayı gerçekleştiren asil bir kahraman vardır. Eserin belkemiğini o teşkil eder. Bazı eserlerde bu kişiler basittir, bazılarında karmaşıktır. “Tip” adı verebileceğimiz bu basit ve sabit karakterli kişiler, küçük farklarla, aynı devirde yazılan başka eserlerde de görülür” (Kaplan, 1985:5-6) açıklamasında bulunur. Tip, masalarda olduğu gibi diğer halk anlatısı türlerinin içinde de yer alan özellikleri aynı kalan kişilerdir. Tip, masallar tasnif edilirken ve aynı zamanda tespit edilirken en önemli konulardan biri olmuştur. Türk masallarında en sık karşılaşılan tiplerden biri de kurnaz tipidir. Kurnaz tip, toplumun sevmediği ve her zaman kötü olarak algıladığı tiplerden biri olarak görülür. Oysa kurnaz tip, olumsuz bir anlam dünyasının aksine olumlu bir anlam dünyası içerisinde yer alır.

Kurnaz genellikle toplum tarafından onaylanmayan davranışlarda bulunan, başkalarına zarar veren, açıkgoz, hinlik düşünen, kolayca aldatan ama aldanmayan kişi olarak bilinir. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde de kurnaz “Kolay kanmayan, başkalarını kandırmasını ve ufak tefek oyunlarla amacına erişmesini beceren, açıkgoz, hin” olarak tanımlanır (URL-2). Aslında kurnazlık bir zekâ belirtisidir. Bu belirti birey ve toplum yararına kullanıldığında uzun süreli ve kalıcı kazanımlar sağlayan bir güce dönüşür.

Kurnaz ve kurnazlığa dair yapılan olumsuz açıklamalar anlam karmaşası yaratan tanımlamalar olarak kabul edilebilir. Türk masallarına bakıldığında kurnaz tipinin bu açıklamalara bazı yönleriyle benzediği ve bazı yönleriyle de benzemediği görülür. Masalarda kurnaz tip genellikle iyi bir olaya ya da olguya ulaşmak

için çeşitli yöntemler kullanarak pratik zekâsını hızlı bir şekilde harekete geçiren kişidir. Bu bağlamda bu kişinin yapmış olduğu eylem sonucunda iyi bir kazanım elde edilir. Kurnaz ve kurnazlık diğer tanımlarda görüldüğü gibi hilekâr, düzenbaz, dolandırıcı vb. eylemi gerçekleştiren olumsuz tiplerle ve eylemleriyle karıştırılır. Bu olumsuz tiplerin kurnaz ve kurnazlıktan ayrılma noktası yapılan eylemin hedefi ve niyetidir. Bir eylemi kötülük, kıskançlık vb. amaçlar için yapanlar; eylemin sonucu olarak yine kötülük elde eden olumsuz tiplerdir. Kurnaz kişi olumsuz tiplerde olduğu gibi kötüye hizmet etmez tam tersine iyiye ve iyi olana hizmet eder. Kurnaz kişi başkasına iyilik yapmak, sevdiğine kavuşmak, malını korumak ve bunlar gibi olumlu amaçlara hizmet etmek için eylemlerde bulunur. Bazı durumlarda kurnaz kişi iyilik yapmak için gerçekleştirdiği eylemde farklı etkenlere bağlı olarak kötülük sonucuna ulaşabilir. Burada kurnaz kişinin eylemi gerçekleştirirken amacı olumludur ve olumsuz tiplerle karıştırılmamalıdır.

Bu çalışmada, toplum hayatını düzenleyen ve temsil eden değerleri bünyesinde bulunduran masalların içinde yer alan “kurnaz tipi” Batı Anadolu masalları özelinde ele alınmıştır. Aynı zamanda kurnaz tipi ve işlevleri incelenirken, kurnazlığı ortaya çıkaran nedenler ve kurnazlık yapılırken kullanılan yöntemler de ele alınmıştır.

1. Batı Anadolu Bölgesi

Anadolu tarih boyunca birçok medeniyetin ve devletin hâkim olmak istediği bir alan olmuştur. Anadolu’da yaşamış olan toplumlar, Anadolu’da kültürel bir etkileşim alanı oluşturmuşlardır. Bu bağlamda, Anadolu geçmişten günümüze kadar toplumlar için önemli bir merkez konumunda olmuş ve sürekli göç almıştır.

Batı Anadolu zamanla Türk boylarının yoğunlaştığı ve uç şehir hüviyeti gösteren bir bölge olmuştur. Batı Anadolu’ya yerleşen Orta Asya göçmenleri beraberlerinde getirdikleri kendilerine özgü kültür birikimlerini bölgede devam ettirmeye çalışmışlardır. Anadolu’nun fizikî olarak fethinin tamamlanmasıyla beraber, manevi fetih de edebî eserlerle hızlanır (Çelepi, 2016a: 66). Türk boyları, bunu Batı Anadolu’yu anlamlı ve kimlikli kılmak için yapmışlardır. Oğuzların Batı Anadolu’ya taşıdıkları dil ve kültür ürünlerinden biri olan masallar, yeni bir coğrafyada yeni anlamlar kazanmış ve kültürel bir bellek oluşturmuştur. Kültürel bellek, aktarılan bilgi, deneyim ve uygulamalarla ilgili olduğu için geleneğin karşılığı olarak kullanılır. Bir anlam aktarımı olan ve milletlere, tarihteki konumları ve dünya algıları hakkında ipuçları veren kültürel bellek ile insan belleğinin dış boyutu kastedilir (Çelepi, 2020: 32-33). Milletlere, tarihteki konumları ve dünya algıları hakkında ipuçları veren kültürel bellekleri, değişikliklere ayak uydurarak her dönem yeniden kurulur. Türk halk anlatılarında ve tarihinde kültürel bellek aracılığıyla evrilerek aktarılan birçok değer yer alır (Çelepi, 2016b: 195). Masallar da bir geleneğin karşılığıdır. Orta Asya’dan Batı Anadolu’ya masallar aracılığıyla bir anlam ve kültür aktarımı gerçekleştirilerek gelecek kuşaklara Türk milleti hakkında ipuçları verilir. Bu sebeple çalışmada Batı Anadolu sadece bir coğrafi alan olarak değil, aynı zamanda bir kültürel alan olarak seçilmiştir. Alan içerisindeki masallar incelendiğinde de masal metinlerinin çoğunun benzer; işlevlerinin ise çoğunun ortak olduğu görülür. Çünkü Oğuzlarla gelen masallar, Türk coğrafyasının farklı alanlarında yaratılmasına rağmen batı Anadolu’da ortak bir kültürel birlik ve varlık meydana getirmiştir. Bu bağlamda Batı Anadolu masalları, Türk boylarının bölgeyi anlamlı ve kimlikli kılmasının bir ispatı olarak değerlendirilebilir. Oluşturulan kültürel birlik içerisinde var olan tipleri tespit etmek, özellikle de çalışmanın konusu olan kurnaz tipini tespit etmek, nasıl ele alındığını belirlemek, boyların kurnaz tipine ilişkin tasarımlarını ve zihinlerindeki yapıyı tespit etmek oldukça önemlidir.

Çalışma alanı Batı Anadolu Bölgesi ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın kapsamı içerisinde 16 il bulunur. Çalışmada yer alan iller ve yararlanılan kaynaklar şu şekildedir: Afyonkarahisar (Özçelik, 2004), Antalya (Erken, 2019; Uysal 2008), Aydın (Çiftçi, 2015), Balıkesir (Kumartaşlıoğlu, 2006), Bilecik (Çakıcı, 2015), Burdur (Dalğar, 2010), Bursa (Sevinç, 2022), Çanakkale (Meriç, 2019; Türker, 2010), Denizli (Arslan, 2008), Eskişehir (Ergun, 2014), Isparta (Göde, 2010; Demirbaş, 2006; Çelik, 2019; Yıldırım, 2006), İzmir (Derdiçok, 2012), Kütahya (Ölmez, 2014), Manisa (Tunç, 2008), Muğla (Önal, 2011), Uşak (Bahadır, 2017).

2. Batı Anadolu Masallarında Kurnaz Tipi

Masal tip ve motif tasnifleri ile ilgili dünyada birçok araştırma yapılmıştır. Antti Aarne, Stith

Thompson, Wolfram Eberhard-Pertev Naili Boratav'ın tip ve motif çalışmaları halkbilimi alanında önemli çalışmalar arasındadır. Çalışmanın konusunu oluşturan kurnaz tip, tip ve motif tasniflerinde farklı şekillerde karşımıza çıkar.

Antti Aarne'nin tip çalışmasında kurnaz tip, "Fıkralar" başlığı altında "Kurnaz Adam" (Özçelik, 2004: 7-8) olarak yer alırken; Stith Thompson'un "Masal Tipleri (The Types of The Folktale)" çalışmasında "Şakalar ve Anekdotlar" başlığı altında "Zeki Adam" (Özçelik, 2004: 8-9-10) olarak yer alabilir. Kurnazlık zekilik yapılarak elde edilen bir olgudur. Bu sebeple tasniflerde yer alan kurnaz kavramı ile çalışmanın konusunu oluşturan kurnaz tip uyumludur.

Wolfram Eberhard-Pertev Naili Boratav'ın hazırladığı "Türk Masal Tipleri Katalogu" içerisinde kurnaz tip, "W. Akıllı hilekar veya cimri erkek ve kadınlar" maddesinde görülür (Özçelik, 2004: 12-13). Kurnaz tip, aklını kullanarak birçok durumda eylemini gerçekleştirdiği için bu başlık da çalışmamızla uyumludur.

Stith Thompson'un motif çalışmasında ise kurnaz tip, "J. Akıllılar ve Aptallar" ve "K. Aldatmalar" başlığı içerisinde yer alır (Alptekin, 2002: 118). Bu başlıklar altında yer alan kazanılan kaybedilen mal, müsabakalar vb. maddeler, kurnaz tipini ortaya çıkaran nedenlerde, sonuçlarda ve yöntemlerde görüldüğü için çalışmamıza uygundur.

Batı Anadolu'da yer alan masallar "kurnaz tip" bağlamında incelendiğinde elde edilen veriler öncelikle kurnazlığı ortaya çıkaran nedenler, kurnazlık yapmak için başvurulan yöntemler ve kurnaz tipin işlevleri olmak üzere üç başlık altında değerlendirilmiştir. Daha sonra her başlık kendi içerisinde alt başlıklara ayrılmıştır. Çalışmada üç başlığın belirtilebilmesi ve gösterilebilmesi amacıyla masal metinlerinin özeti verilmiştir.

2.1. Batı Anadolu Masallarında Kurnazlığı Ortaya Çıkaran Nedenler

Kurnazlık, zekâ gerektiren bir davranış kalıbıdır. Kurnazlığı yapan kişi karşılaştığı ya da maruz kaldığı durum karşısından onu ortaya çıkaran nedeni iyi bir şekilde analiz ederek aklını hızlı bir şekilde harekete geçirir ve tüm etkenleri analiz eder. Böylece kurnazlığı ortaya çıkaran nedeni belirlemiş olur.

2.1.1. Zor Durumdan Kurtulmaya Yönelik Nedenler

Batı Anadolu Masalları'nda kurnazlığı ortaya çıkaran nedenlerden ilki zor durumdan kurtulmadır. Kahraman; kendisinin ve sevdiğinin canını korumak istediğinde, yaptığı bir eylemden dolayı can tehlikesiyle karşılaştığında kurnazlık yapar. Örneğin Muğla'dan derlenen "Tilki ile Horoz" masalında, tilki bir horozu yemek için ormana kaçırır. Horozu tam yemek için önüne koyduğunda horoz bir kurnazlık yapar. Tilkiye, babasının avları yemeden önce dua ettiğini onun da dua etmesi gerektiğini söyler. Tilki dua etmek isterken horozu bırakır. Horoz kaçır (Önal, 2011: 470). Horoz, tilkinin onu kaçırmamasıyla ve yemek istemesiyle zor bir durumun içerisinde kalır. Bu sebeple içinde bulunduğu zor durumdan kurtulmak adına kurnazlığa başvurur.

2.1.2. Zarar Verme İsteğine Yönelik Nedenler

Kurnazlığı ortaya çıkaran nedenlerden biri kahramanın karşılaştığı durum karşısında, karşı tarafa zarar verme isteğidir. Masal kahramanı, malı mülkü söz konusu olduğunda, alay edilip küçümsendiğinde, yapmak istediği ya da yaptığı işin bozulacağını düşündüğünde ve buna benzer durumlarda kurnazlığa başvurur. Örneğin Uşak'tan derlenen "Ejderha" masalında, köylüler dağda koyunlarını yiyen ejderhaya karşı bir kurnazlık yaparlar. Bir koyun postunun içine sönmemiş kireç doldururlar. Koyunu yiyen ejderha zehirlenerek ölür (Bahadır, 2017: 352). Köylüler, koyunlarını yemeye gelen ejderhadan hayvanlarını korumak amacıyla kurnazlığa başvurarak ejderhaya zarar verirler.

2.1.3. Tehlikeyi Sezmeye Yönelik Nedenler

Masallar incelendiğinde, kurnazlığı ortaya çıkaran nedenler arasında tehlikeyi sezme ve bilme durumu da yer alır. Kahraman kendisinin ve sevdiklerinin canını korumak istediğinde, kötü bir durumu önceden bildiğinde tehlikeyi sezdiği için kurnazlık yapar. Örneğin "Ayı, Tilki, Tavşan ve Horoz" masalında, bir ayı

yakaladığı avı tavşandan ve horozdan paylaşmasını ister. Tavşan ve horoz herkese avdan pay verdiği için ayı sinirlenerek onları öldürür. Ayı yine bir av yakalar, tilkiden paylaşmasını ister. Tilki ise bir kurnazlık yapar. Tüm avı ayıya verir (Sevinç, 2022: 174-176). Tilki daha önce yapılan av paylaşımını bildiği için kendisine pay alırsa karşılaşacağı tehlikeyi bilir ve kurnazlık yapar.

2.1.4. Merak Etmeye Yönelik Nedenler

Masallarda yer alan merak etme durumu da kurnazlığı ortaya çıkaran nedenler arasındadır. Kahraman, birinin kim olduğunu öğrenmek istediğinde ve bir durum hakkında gerçekleri öğrenmek istediğinde kurnazlığa başvurur. Örneğin Denizli'den derlenen bir masalda, üç kardeş çalışmaya gittiklerinde bir kız gelip yemeklerini yapar. Küçük oğlan yemek yaparı çok merak ettiği için bir kurnazlık yapar. Dolabın içine saklanıp beklemeye başlar, uyumamak için tavana ıslak mendil asar, mendilin suyu damladıkça uyanık kalır. Bu sayede kızı öğrenir (Arslan, 2008: 300-301). Oğlan ev işlerini yapan kişinin kim olduğunu öğrenmek ister. Nöbeti sırasında uyumamak ve merakını gidermek adına kurnazlık yapar.

2.1.5. Yardım Etme İsteğine Yönelik Nedenler

Bölgedeki masallar incelendiğinde, kurnazlığı ortaya çıkaran nedenler arasında yardım etme isteği de bulunur. Kahraman can tehlikesine karşı, bir sırrın ortaya çıkmasına karşı vb. durumlarda kurnazlığa başvurur. Örneğin Balıkesir'den derlenen "Oduncu ile Şeytan" masalında, şeytan bir oduncunun yanında çalışmaya başlar ve onu işsiz bırakmamasını bırakırsa öldüreceği söyler. Oduncu bir süre sonra şeytana verecek iş bulamaz. Oduncunun karısı bir kurnazlık düşünür. Şeytan iş için yanlarına geldiğinde kadın kıvrıkcık saçından bir tel vererek düzeltmesini ister. Şeytan günlerce taşla saçı düzeltmeye çalışır, başaramaz ve kaçıp gider (Kumartaşlıoğlu, 2006: 425-426). Oduncunun karısı, şeytanın söylediği sözü bildiği için kocasına yardım etmek adına bir kurnazlık düşünür. Bu kurnazlık sayesinde hem kocasını kurtarır hem de şeytandan kurtulurlar.

2.1.6. Verilen Görevi Yerine Getirmeye Yönelik Nedenler

Verilen görevi yerine getirme, kurnazlığı ortaya çıkaran nedenler arasındadır. Kahraman/kahramanlar kendisinden üstün biri ona görev verdiğinde ve kahraman karşısındakini evlendirmeyi kendisine görev edindiğinde kurnazlık yapar. Örneğin Denizli'den derlenen bir masalda, padişah, iftiralarla dolu olan mektuba inandığı için kızını askerlere verip öldürülmesini ister. Askerler bir kurnazlık yaparlar. Kızı bırakırlar, bir hayvanı öldürüp kızın gömleğine kanı bularlar ve padişaha götürürler (Arslan, 2008: 234-236). Masalda, askerler padişah kızını öldürmek istemedikleri için ve padişahın onlara verdiği görevi yerine getirmek zorunda olmalarından dolayı kurnazlık yaparlar. Bu sayede hem kızı kurtarırlar hem de görevi yerine getirirler.

2.1.7. Âşık Olmaya Yönelik Nedenler

Kurnazlığı ortaya çıkarmaya yönelik nedenler arasında âşık olma durumu vardır. Kahraman sevdiğinden ayrı kalacağına, para kavuşmalarına engel olacağına vb. durumlarda sevdiğine kavuşmak adına kurnazlık yapar. Örneğin Afyonkarahisar'dan derlenen "Balıkçının Oğlu" masalında, bir padişah kızı ve balıkçı oğlu birbirine âşık olur. Kız, oğlan fakir olduğu için bir kurnazlık düşünür. Oğlana altın vererek köşk ve saray aldırır. Padişah kızını, zengin zannettiği balıkçının oğluna verir (Özcelik, 2004: 391-393). Masalda, kız oğlanın fakir olduğunu ve babasının bu nedenden dolayı onu oğlana vermeyeceğini bilir. Bu sebeple kız, oğlana olan aşkıdan dolayı bir kurnazlık yapar ve evlenirler.

2.2. Batı Anadolu Masallarında Kurnazlık Yapmak İçin Başvurulan Yöntemler

Kurnazlık zekâ gerektiren bir davranış kalıbı olduğu için Batı Anadolu Masalları incelendiğinde kahraman, kurnazlık yaparken belirli yöntemlere başvurur. Kahraman yöntemleri kullanarak yapacağı kurnazlığa hizmet eder.

2.2.1. Aklını Kullanmak

Batı Anadolu Masalları'nda, kurnazlık yapılırken kullanılan yöntemlerin başında aklını kullanma yer alır. Kahraman sevdiğine kavuşmak istediğinde, malını korumaya çalıştığında, bir gerçeği öğrenmeye

çalıştığında vb. durumlarda aklını kullanarak kurnazlık yapar. Örneğin Manisa'dan derlenen "Tembellik" masalında, bir padişah tembeller çoğaldığı için tembelhane yaptırır. Fakat herkes tembelhaneye gider ve kalır. Bunun üzerine padişah bir kurnazlık yapar. Adamlarından tembelhaneyi yakmalarını ister. Yangından dolayı herkes kaçır. Sadece gerçek tembeller kaçmaz (Tunç, 2008: 238). Padişah herkesin tembelhaneye gidip kalmasından rahatsız olur. Bu durumu engelleyebilmek ve gerçek tembeller belirleyebilmek için kurnazlık yapar. Böylece gerçek tembeller ortaya çıkar.

2.2.2. Kandırmak ve Yalan Söylemek

Masallarda kurnazlık yapılırken kullanılan yöntemlerden biri kandırmak ve yalan söylemektir. Kahraman masallarda can kurtarmak istediğinde, birine söz verdiğinde vb. durumlarda kandırarak ve yalan söyleyerek kurnazlık yapar. Örneğin "Aç Kurt" masalda, aç bir kurt karşısına çıkan katır, koyun ve keçiyi yemek ister. Bu hayvanlar bir kurnazlık yapar. Katır "kemiklerim serttir sana bir satır getireyim", koyun "çok güzel oyun oynarım sana bir oyun oynayayım", keçi "sadece benimle doymazsın sana sürüyü getireyim" diyerek kurdu kandırır (Ölmez, 2014: 202-203). Katır, koyun, keçi kendilerini korumak ve canlarını kurttan kurtarmak isterler. Bu amaçla kurda yalan söyleyip kandırarak kurnazlık yaparlar.

2.2.3. İş Birliği Yapmak ve Fedakârlık Yapmak

Kurnazlık yapılırken başvuru yöntemleri arasında iş birliği yapmak ve fedakârlık yapmak da vardır. Masallarda, genellikle zor durumda kalındığında, birinin canı kurtarılacak istenildiğinde iş birliği yoluyla kurnazlık yapılır. Örneğin Balıkesir'den derlenen "Ayı ile Üç Kız Kardeş" masalında, bir ayı üç kız kardeşi mağarasına kapatır. Kızlar kaçarak evlerine döner. Fakat ayı peşlerini bırakmadığı için kızlar birlikte bir kurnazlık düşünürler. Ayının yanına gidip onu evlerine götürmek istediklerini ve hatalarını anladıklarını söylerler. Evde ocaktaki sacayağı ile ayıyı öldürürler (Kumartaşlıoğlu, 2006: 404-405). Kızlar kendilerini mağaraya hapseden ayıdan kaçır. Fakat ayı peşlerini bırakmaz ve kızlar yine mağaraya kapatılmak istemezler. Bunun için kendilerini korumak adına iş birliğiyle ayıya karşı kurnazlık yaparlar.

Masallarda kahraman isteğine ulaşacakken çıkan bir aksilik karşısında fedakârlık yaparak kurnazlığa başvurur ve isteğinin olmasını sağlar. Örneğin Çanakkale Bayramiç'ten derlenen masalda, bir oğlan yer altında kalır. Yeryüzüne çıkmak için Zümrüdü Anka Kuşu ile anlaşır. Zümrüdü Anka Kuşu, oğlandan yolda ona vermesi için kırk tuluk et ve su ister. Yeryüzüne çıkmaya az bir mesafe kaldığında et biter. Oğlan geri dönmek istemez ve bir kurnazlık yapar. Kendi bacağına kesip kuşa verir, yeryüzüne ulaşır (Meriç, 2019: 13-19). Oğlan isteğine ulaşmaya çok az kalmışken çıkan aksiliğe yenik düşmek istemez. Bunun içinde çare olarak kendi bacağına keser. Bu şekilde fedakârlık yoluyla kurnazlık yapar.

2.2.4. Kılık Değiştirmek ve Yer Değiştirmek

Kılık değiştirmek ve yer değiştirmek de kurnazlık yapılırken kullanılan yöntemlerdendir. Kahraman sevdiğine ulaşmak istediğinde, kendisiyle dalga geçildiğinde vb. durumlarda kılık değiştirerek kurnazlık yapar. Örneğin İzmir'den derlenen "Maymunlar Padişahı" masalında, bir padişah hiç gülmeyen kızını, güldürene kızını vereceğini söyler. Başka bir ülkenin şehzadesi kızın güzelliğini duyar ve kızını görmeden âşık olur. Oğlan kılık değiştirerek bir kurnazlık yapar. Kendisi maymun, adamları goril kılığına girip gemisini sarayın karşısına demirler. Kız, gemidekileri penceresinden görünce gülmeye başlar ve bu sayede kızla oğlan evlenir (Derdiçok, 2012: 24-30). Oğlan hiç görmediği bir kıza âşık olduğu için kızın babasının duyurusunu fırsat olarak görür. Kızı güldürmek ve ona ulaşmak için kılık değiştirerek kurnazlık yapar. Böylece isteğine ulaşır.

Masallarda kahraman, bir eylemden dolayı canının tehlikeye gireceğini düşündüğünde veya başka biri, kahramanın canının tehlikeye gireceğini düşündüğünde yer değiştirerek kurnazlık yapar. Örneğin "Tilki ile Ayı" ve "Ayı ile Tilki" masallarında, tilki, ayı ile birlikte gömdükleri yağlı gizlice yer. Ayı bunu öğrenince kavga ederler fakat tilki yağlı yediğini kabul etmez. Dışkı yoluyla durumu anlamaya karar verirler. Tilki bir kurnazlık yapar. Ayının dışkısıyla kendi dışkısını değiştirir hatta ayıyı sen yemişsin diye döver (Dalğar, 2010: 95-96; Yıldırım, 2006: 281). Tilki, yağlı yediği için suçlu olduğunu ve ayının durumu öğrenince onu öldüreceğini bilir. Bu sebeple canını kurtarmak için dışkılarını değiştirerek kurnazlık yapar ve kendisini haklı gösterir.

2.2.5. Nesne Kullanmak

Batı Anadolu Masalları'nda kurnazlık yapılırken kullanılan yöntemlerden biri nesne kullanmaktır. Masallarda kahraman bir olayı ya da durumu merak ettiğinde, kendisini üstün göstermek istediğinde vb. durumlarda nesne kullanarak kurnazlık yapar. Kahraman, tılsımlı meyveler, kile, kıyafet vb. nesnelere kullanarak kurnazlık yapar. Örneğin “Derbeder Oğlanla Koçmar Keler” masalında, bir oğlan hazine bulur ve ölçmek için komşusundan kile ister. Komşusu bir kurnazlık yapar. Kilenin altına yapıştırıcı sürer. Deli oğlan kileyi geri verdiğinde altını gören komşusu oğlanı yakalattır (Uysal, 2008: 29-30). Oğlanın parasının olmadığını bilen komşu, oğlanın kileyi ne yapacağını merak eder. Merakından dolayı da yapıştırıcı nesnesini kullanarak kurnazlık yapar.

2.2.6. Denemek ve Sınamak

Kurnazlık yapılırken kullanılan yöntemlerden sonuncusu denemek ve sınamaktır. Bu yöntem genellikle kahraman bir durumu merak ettiğinde, karşı tarafın bir olay sırasında ne yapacağını merak ettiğinde kullanılır. Örneğin Aydın'dan derlenen “İki İhtiyar” masalında, yaşlı bir adam karısına sürekli öleceğinden bahseder. Karısı da onun yerine ölebileceğini söyler. Kadın evde yokken bir baykuş eve girer. Adam bir kurnazlık düşünür. Baykuşu dolaba kapatır, baykuş yoğurda bulanır. Kadın eve geldiğinde adam dolapta Azrail'in olduğunu söyler. Kadın baykuşu görünce korkar ve kocasının ölmesini ister (Çiftçi, 2015: 219). Adam, karısının söylediklerinde dürüst olup olmadığını merak ettiği için onu baykuşla deneyerek bir kurnazlık yapar.

2.3. Batı Anadolu Masallarında Kurnaz Tipinin İşlevleri

İşlevsel halk bilimi kuramının kullanıldığı metin merkezli çalışmalarda işlev iki yönlü bir boyut üstlenir. Bu boyutların hem metnin bağlı olduğu gelenek içerisinde bazı işlevleri vardır hem de metnin kendi olay örgüsü içerisinde var olan bazı işlevler vardır. Olay örgüsüne yönelik metnin üstlendiği roller metin içi işlev olarak tanımlanırken geleneğe ilişkin olgular metin dışı işlev olarak tanımlanır. Batı Anadolu Masalları'nda yukarıda verilen nedenler ve yöntemler neticesinde çeşitli sonuçlara ulaşılır ve bu sonuçlar kurnaz tipinin işlevleri olarak belirginleşir.

2.3.1. Metin İçi İşlevler

Batı Anadolu Masallarında Kurnaz Tipi ve İşlevleri adlı çalışmamız metin merkezli bir çalışma olduğu için öncelikle masal metinlerindeki kurnaz tipinin masalın olay örgüsüyle ilintili eylemlerinin işlevleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.3.1.1. Can Güvenliğinin Sağlanması ve Korunması

Masallarda kurnazlık yapıldıktan sonra en çok ortaya çıkan sonuçlardan biri can güvenliğinin sağlanması ve korunmasıdır. Kahraman başkası tarafından bir kötülük geleceğinde ya da başkasının birine kötülük yapacağını bildiğinde kurnazlık yaparak can güvenliğini sağlar ve korur. Örneğin Uşak'tan derlenen “Aslanla Kedi I-II” masallarında, aslan, kedinin küçük kalmasından insanı sorumlu tutar ve bunun intikamını almak ister. Birlikte bir insanın yanına giderler. Aslan insana onu yiyeceğini söyler. İnsan bir kurnazlık yapar. İşini bitirdikten sonra öldürmesini söyler ve aslandan yardım etmesini ister. Aslanı bu şekilde tahtaların arasına sıkıştırarak döver (Bahadur, 2017: 313-315). Bir suçu olmayan insan, kendi işini yaparken yanına gelen aslanın onu öldürmek istemesiyle zor durumda kalır. Bunun üzerine insan, kurnazlık yaparak can güvenliğini sağlar.

2.3.1.2. Mal Güvenliğinin Korunması

Mal güvenliğinin korunması, kurnazlık yapıldıktan sonra ortaya çıkan işlevlerden biridir. Kahraman malı başkasının eline geçtiğinde, malını geri almak istediğinde vb. durumlarda kurnazlık yapar. Örneğin Afyonkarahisar'dan derlenen “Keloğlan ile Bey” masalında, fakir Keloğlan, dansını pazara satmaya götürür. Pazarda bir bey hayvanı satın alır fakat parasını vermez. Bunun üzerine Keloğlan bir kurnazlık yapar. Bey'in kadınlara düşkün olduğunu bildiği için gelinlik giyerek konağa gider. Cilve yaparak beyi yağ makinelerinin arasına getirir ve kıştırarak döver, parasını alır (Özçelik, 2004: 467-468). Keloğlan yaptığı

kurnazlıkla, danayı alan kişiden bir şekilde maddi karşılığı almayı başarır. Keloğlan danayı geri alarak mal güvenliğini sağlamış olmasa bile malının ve emeğinin karşılığı olarak mal güvenliğini, dolaylı yoldan sağlamış olur.

2.3.1.3. Gerçeklerin Öğrenilmesi

Gerçekleri öğrenme, kurnazlık yapıldıktan sonra ortaya çıkan işlevlerden biridir. Kahraman bir olayı ya da durumu merak ettiğinde, bir durumdan şüphelendiğinde kurnazlık yaparak gerçekleri öğrenir. Örneğin, Balıkesir’den derlenen “Hoca” masalında, bir hoca vaaz sırasında sürekli namustan bahseder. Başka köyden kadının biri hocanın bu kadar namustan bahsetmesi üzerine bir kurnazlık yapar. Kadın, hocanın geçeceği çeşmenin yanında soyunup kendini kuma gömer. Hoca, kadını görünce hemen sarkıntılık eder. Kadın bir güzel hocayı döver (Kumartaşlıoğlu, 2006: 460-462). Hocanın sürekli namustan bahsetmesinden dolayı kadının içine bir şüphe düşer. Kadın, işin aslını merak eder ve bir kurnazlık yapar. Kadın yaptığı kurnazlıkla gerçekleri öğrenmiş olur.

2.3.1.4. İsteğe Ulaşılması

Batı Anadolu Masalları’nda kurnazlık yapıldıktan sonra ortaya çıkan işlevlerden biri isteğe ulaşılmasıdır. Kahraman, hayal ettiği ve arzu ettiği olguya ulaşmak amacıyla kurnazlık yaparak isteğe ulaşma işlevini elde eder. Örneğin Denizli’den derlenen bir masalda, bir adam hiç eşek görmeyen köylülerin yanına gider ve eşeğin olduğu yerde vergi verilmediğini söyler. Köylüler vergi vermek istemedikleri için bir kurnazlık yapar. Eşegi satın alarak vergi almaya gelen tahsildara gösterirler. Tahsildar hiç eşek görmediği için korkup kaçar (Arslan, 2008: 308-309). Köylüler, vergiden kurtulma isteklerini bir hayvanın sağlayacağını duyunca kurnazlık yaparlar. Tahsildarın eşekten korkup kaçmasıyla bu isteklerine dolaylı bir şekilde ulaşmış olurlar.

2.3.1.5. Galip Gelinmesi

Masallarda kurnazlık yapıldıktan sonra ortaya çıkan işlevlerden biri galip gelinmesidir. Kahraman genellikle kendisinin ulaşamayacağı ödülü almak, kendisini birine üstün göstermek amacıyla kurnazlık yaparak galip gelinmesi işlevine ulaştığı görülür. Örneğin Eskişehir’den derlenen “Bitmeyen Masal” masalında, padişah hiç durmadan bitmeyen masal anlatanı vezir yapacağı söyler. Mehmet Ağa yarışmak için saraya gider ve bir kurnazlık yapar. Anlattığı masalda günlerce aynı şeyi tekrarlayarak yarışı kazanır (Ergun, 2014: 217-219). Mehmet Ağa, padişahın düzenlediği yarışmada kendi çabasıyla elde edemeyeceği ödülü kazanmak için kurnazlık düşünür. Kurnazlık sayesinde galip gelerek saraya vezir olup ödülünü almış olur.

2.3.1.6. Sevilen Kişiye Kavuşulması ve Evlenilmesi

Kurnazlık yapıldıktan sonra ortaya çıkan işlevlerden biri sevilen kişiye kavuşulması ve evlenilmesidir. Kahraman, sevdiğine kavuşmak istediğinde, sevdiği ile mutlu olmak istediğinde vb. durumlarda kurnazlık yaparak bu işleve ulaşır. Örneğin Aydın’dan derlenen “İki Yaşlı Kız” masalında, yaşlı iki kız kardeşten biri şehzadeye âşık olur. Bir gün oğlan, yaşlı kızların kapısının önünden geçerken yaşlı kız, bir kurnazlık yapar. Ablasına eline maydanozun dikeninin battığı bağırarak söyler. Oğlan, kızın narin olduğunu düşünerek hemen kızı ister ve evlenirler (Çiftçi, 2015: 262-263). Yaşlı kız, oğlanla aralarında yaş engeli olmasına rağmen kendisini yaptığı kurnazlıkla narin ve genç göstererek sevdiğine kavuşur ve onunla evlenir.

2.3.1.7. İntikam Alınması

İntikam alınması kurnazlık yapıldıktan sonra ortaya çıkan sonuçlardan biridir. Kahraman, kendisiyle dalga geçilmesine üzüldüğünde, birine empati yaptırmak istediğinde vb. durumlarda kurnazlık yaparak intikam alma işlevine ulaşır. Örneğin Çanakkale’den derlenen “Kuyruksuz Tilkiyle Arkadaşları” masalında, bir tilkinin arkadaşları onunla kuyruğu olmadığı için dalga geçerler. Kuyruksuz tilki bir kurnazlık yapar. Arkadaşlarını buzlu bir dere kenarında toplayıp dereden tavuk çıkaracağız diye kuyruklarını dereye sarkıtmalarını ister. Tilkilerin kuyrukları buz tutunca avcılara haber verir. Tilkiler korkularından kuyruklarını kopararak kaçar (Türker, 2010: 367-368). Kuyruksuz Tilki, arkadaşlarının onunla dalga geçmesinden rahatsız olduğu için bir kurnazlık yapar. Bu kurnazlıkla arkadaşlarını kuyruklarından ederek intikam almış olur.

2.3.1.8. Ders Verilmesi

Batı Anadolu Masalları'nda kurnazlık yapıldıktan sonra ortaya çıkan sonuçlardan biri de karşı tarafa ders verilmesidir. Kahraman, karşısındakinin hatasını anlaması için kurnazlık yaparak ders verilmesi işlevine ulaşır. Örneğin Isparta Sağır'dan derlenen "Padişah ve Oğulları" masalında, padişah, oğullarına onu ne kadar sevdiğini sorar. Küçük oğlan tuz kadar sevdiğini söyleyince padişah cevabı beğenmez ve saraydan kovar. Oğlan seneler sonra babasını yemeğe davet eder. Fakat bir kurnazlık yapar. Yemeklere hiç tuz koydurmaz. Babası yemeğin tadının olmadığını fark edince oğlunun söylemek istediğini anlar (Çelik, 2019: 134-135). Çocuk yaptığı kurnazlıkla önce tuzun önemini anlatır. Daha sonra da o olmadan her şeyin buradaki tuzsuz yemekler gibi olduğunu vurgulayarak babasına ders vermiş olur ve babasının hatasını anlamasını sağlar.

2.3.1.9. İyilik Yapılması

Kurnazlık yapıldıktan sonra ortaya çıkan işlevlerden biri iyilik yapılmasıdır. Kahramanın zor durumda kalan insanlara yardım etmek için kurnazlık yaparak iyilik işlevine ulaşır. Denizli'den derlenen "Nurlu Çeşme" masalında, bir kızın çeşmenin yanındaki ağaçta nakış işlemesinden dolayı hayvanlar su içemez. Köylüler, kızı bir türlü ağaçtan indiremez. Bir nine kurnazlık yapar. Hazırladığı hamurla ağacın altına gidip ekmek pişirmek ister ve her şeyi ters koyar. Kızın uyarmasına rağmen işleri ters yapmaya devam eder. En sonunda kız ağaçtan inip ninenin yanına gelir (Arslan, 2008: 252-253). Nine köylülere yardım edebilmek adına kurnazlık yapar. Kurnazlığın sonucunda köylülerin istediklerine ulaşmasını sağlayarak onlara iyilik yapmış olur.

2.3.1.10. Kötülük Yapılması

Kötülük yapılması, kurnazlık yapıldıktan sonra ortaya çıkan işlevlerin sonucusudur. Kahraman, kendisini kurtarmak istediğinde, ortada bir sebep yokken yaptığı kurnazlıkla elinde olmadan karşı tarafa kötülük yapar ve kötülük işlevine ulaşır. Örneğin "Çanlı Tilki" masalında, ayı tilkiye elindeki pulu nereden bulduğunu sorduğunda tilki bir kurnazlık yapar. Kuyruğunu kuyuya salladığını o şekilde bulduğunu söyler. Ayı, tilkinin dediğini yapınca kuyruğu donar ve kopar (Bahadır, 2017: 322). Tilki ortada bir neden yokken yaptığı kurnazlık sonucunda, kötülük yapılmasına sebep olur ve ayıyı kuyruğundan eder.

2.3.2. Metin Dışı İşlevler

Türk kültürünün bir parçası olan masallar, toplum içerisinde varlığını geçmişten bu yana devam ettirirler. Masalların nesilden nesile aktarılacak günümüze kadar ulaşması ve gelecek nesillere ulaşacak olması da bunun bir ispatıdır. Masalarda yer alan işlevler, masal anlatısının unutulmasını ve kaybolmasını engellemesi açısından önem arz eder. Masal hitap ettiği kişilere yönelik farklı çeşitli işlevler barındırabilir. Bu bağlamda halk bilgisi anlatı türlerinden biri olan masalları incelemek için işlevlere ilişkin bir çalışma yapan bilim insanı William R. Bascom'un folklorun işlevleri modellemesi kullanılabilir. Bascom, folklorun işlevlerini "hoşça vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme; değerlere, toplumsal kurumlara ve törelere destek verme; eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılacak şekilde eğitilmesi; toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için bir kaçıp kurtulma mekanizması" (Bascom: 2014) olmak üzere dört başlık altında ele alır.

Bascom'un belirlediği ilk işlev olan eğlenme, eğlendirme, hoşça vakit geçirme işlevi; halk bilgisi ürünlerinin icra ortamına bağlı olarak güldürmeyi ve güzel vakit geçirmeyi amaçlar. Bu sebeple masalların amaçlarından biri de onları dinleyen ve okuyan kişileri güldürerek güzel vakit geçirmesini sağlamasıdır. Batı Anadolu Masalları'nda özellikle bir tipin etrafında şekillenen ve içerisinde mizah unsuru taşıyan masallar eğlenme ve eğlendirme işlevini daha çok yerine getirir. Aynı zamanda bölgedeki masalarda, kahramanın kurnazlık yaparken başına gelen bazı olayların mizah yaratması ve güldürme unsuru oluşturması masalın korunarak aktarılmasına kolaylık sağlar.

Örneğin İzmir'den derlenen "Leylek ile Tilki" masalında, tilki leyleği akşam yemeğine davet eder. Tilki yemeği düz tabaklara koyduğu için leylek yemek yiyemez ve gider. Bir süre sonra leylek tilkiyi yemeğe davet ederek bir kurnazlık yapar. Yemekleri vazo şeklinde kaplara koyar. Tilki yemekleri yemek isterken burnunu sürekli kaba sıkıştırır. Leylek, tilkinin haline bakıp içten içe eğlenir. Tilki bir türlü yemeği yiyemez (Derdiçok, 2012: 89-90). Masalda, tilki leyleği yemeğe davet ettiğinde onun fiziksel özelliğini düşünmez.

Leylek, tilkiyi yemeğe davet ettiğinde tilkinin kendisine yaşattığını yaşamasını ister ve bu yüzden kurnazlık yapar. Leyleğin yaptığı kurnazlık sayesinde tilki empati yaparak kendisine verilmek istenen dersi alır.

Bascom'un belirlediği ikinci işlev olan toplumsal kurumlara ve törenlere destek verme işlevi; halk bilgisi ürünlerinin uygulanması, icra ve aktarımının desteklenmesi anlamına gelir. Masallar, toplumun değerlerini, toplum kurumlarını ve töreleri destekleme işlevini en iyi şekilde yerine getiren türlerden biridir. Her anlatı gibi masal anlatısı da topluma iletilmesi için bazı mesajlar üstlenir. Masalların dinleyicisi genellikle çocuklardır. Toplumun en küçük bireyleri olan çocuklara mesajların aktarılması farklı yöntemlerle yapılır. Bu sebeple çocuklar masallardaki mizah, hayal ve olağanüstülüklerle ilintili masalarda yer alan mesajları alma konusunda daha uygundur. Masal kahramanları ahlaki korur, ahlaki değerlerin uygulanış şeklini insanlara göstererek öğretir. Bu bağlamda, masal kahramanları aslında masal geleneğinin taşıyıcısı konumundadır. Batı Anadolu Masalları içerisinde Türk toplumunun sosyal hayatı, düzeni, geçiş dönemleri, aile hayatı, kadın-erkek-çocuk için toplumdaki yeri ve görevleri vb. olmak üzere daha pek çok değeri bulunur. Çalışmada yer alan kurnaz tip yukarıda yer alan değerleri gösterip toplumsal kurumlara ve törenlere destek verme işlevi açısından büyük bir zenginlik gösterir.

Örneğin Isparta Yalvaç'tan derlenen "Hesap" masalında, fakir bir adam lokantada yediği iki yumurtanın hesabı fazla gelince lokantacıyla tartışır ve mahkemelik olurlar. Lokantacı kendisini "adam yumurtaları yemeseydi civciv çıkaracaktım" diye savunur. Fakir, İncili Çavuş'u kendine vekil tayin eder. İncili Çavuş bir kurnazlık düşünür ve bilerek mahkemeye geç gider. İncili Çavuş, hâkime çocukları için bahçeye leblebi dikerken geç kaldığını söyler. Hâkim leblebi dikilmez deyince İncili Çavuş "pişmiş yumurtadan da civciv çıkmaz" der ve davayı fakir kazanır (Göde, 2010: 304). İncili Çavuş adaleti sağlamak amacıyla yaptığı kurnazlıkla fakirin hakkını korur. Aynı zamanda İncili Çavuş akıl yoluyla toplumsal değerlerin yaygınlaştırılabileceğini gösterir.

Bascom'un belirlediği üçüncü işlev olan eğitimin gelecek kuşaklara aktarılması özellikle yazılı kültür geleneğinin olmadığı veya sözlü kültür ortamının tek kültür ortamı olduğu toplumlarda, folklorun taşıdığı bilgiler tarihsel olarak gerçek ve bu bilgilerin öğretimleri son derece önemli eğitim unsurları olarak kabul edilir. Bu bağlamda folklor, kültürün aynası ve insanlara yönelik pratik kurallar ve kılavuz olarak düşünülmektedir (Çobanoğlu, 2019: 263). Masallar, onu dinleyen ve okuyan kişilere yol gösterir; toplum düzenini, sözlü kültür alanı içindeki halka ait kullanımları gösterir. Masallar içinde bulunduğu kültüre ait sözlü kültür ürünlerinin, deyimlerin, alkışların ve halkın günlük hayatta kullandığı kelime kalıplarının gelecek kuşaklara aktarımında ve öğretiminde önemli bir role sahiptir. Çalışmada yer alan masalarda da dilsel gelişimin onu okuyan kişi açısından etkili bir araç olduğu görülür. Masalarda zıtlıkların yer alması ve kazandırılmak istenen davranışın öncelemesi kurnaz tipinin yer aldığı masalarda açıkça görülür. Kurnaz tip, toplumda olumsuz kavram alanı içerisinde olması bakımından masalarda örnek alınmaması gereken bir davranış olarak yer alır gibi gözükür. Fakat masalarda ortaya koyulan işlevlere bakıldığında kurnaz tip, pratik zekâsını kullanarak olumlu olgulara hizmet etmesi itibarıyla insanlara kazandırılmak istenen davranış olarak da ele alınabilir.

Örneğin Muğla'dan derlenen "İhtiyar Köpek" masalında, bir köpek yaşlandığı için dağa bırakılır. Köpek dağda gördüğü ayı ile arkadaş olur ve olanları ona anlatır. Köpeğin üzüldüğünü gören ayı bir kurnazlık düşünür. Ayı, köpeğin sahibinin kızını kaçıtır ve köpek kızı kurtarır. Sahipleri köpeği tekrar yanlarına alır (Önal, 2011: 488). Masalda, ayı arkadaşı köpek üzüldürken kendi yaşamını sürdüremez ve ona iyilik yapmak adına kurnazlık yapar. Kurnazlığın sonucunda arkadaşı köpeği mutlu eder. Ayı bir durum karşısında pratik zekâsını kullanarak yaptığı kurnazlıkla aslında insanlara bir davranış kazandırmak ister. İnsanlar çevrelerinde üzgün olan birini gördüğünde ona yardım edebilmek adına bir eylemde bulunmalıdır.

William R. Bascom'un belirlediği son işlev olan toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma işlevi davranış örüntülerini sürdürme işlemini yerine getirir. Davranışları, inançları kurumları geçerli kılmak ya da doğrulamanın ötesinde, folklorun bazı şekilleri sosyal baskı uygulanması ve sosyal kontrol çalışması açısından önemlidir (Bascom, 2014: 81). Masal kahramanları insanlar için model oluşturur. Masallar, toplum içinde onaylanan davranışları kazanmaya, ahlaki değerlere uyan davranışları öğretmeye ve pekiştirmeye çalışır. Masallar ahlaki değerlerin tersi yönünde davranışları ve doğruluktan sapanları

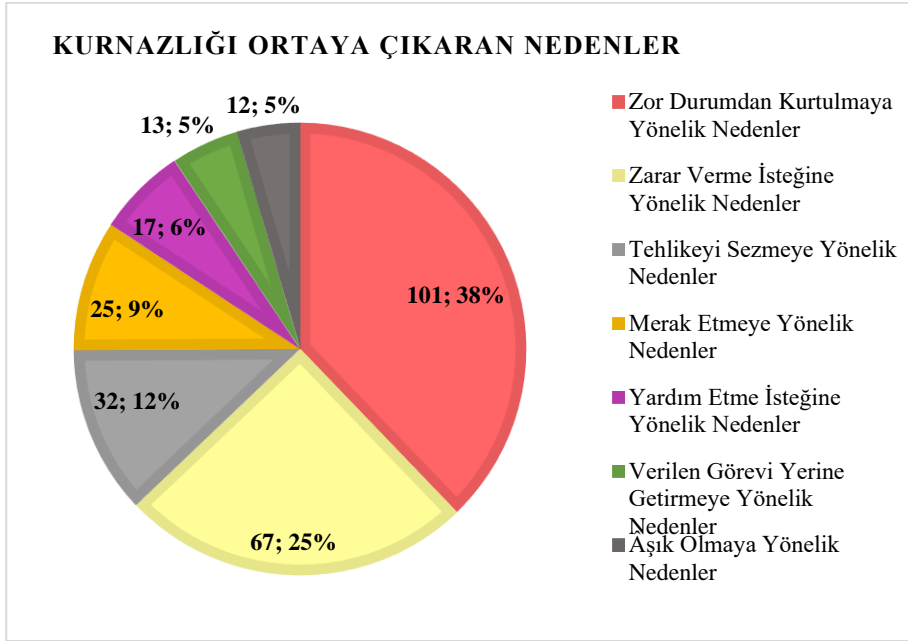
eleştirme, alaya alma ve gerektiğinde onları cezalandırma; kişinin karşılaştığı tüm zorlukların üstesinden yılmadan gelebilme; toplum ve bireyin düşüncesiyle algısını şekillendirmede ve toplumu yönetmede büyük bir biçimlendiricidir (Aday ve Akçaalan, 2018: 244). Batı Anadolu Masalları'nda kurnaz tip, zekâ oyunu ile bazen toplum tarafından kabul gören ve onaylanan doğru düşünce, inanış ve davranışlar sergilerken; bazen olumsuz anlam alanı içinde olduğunda, karşı tarafın ahlaki ve toplumsal değerlerin aksi yönünde davranışlar sergilemesinden dolayı cezalandırılmasını sağlar.

Örneğin Balıkesir'den derlenen "Hoca" masalında, bir hoca vaaz sırasında sürekli namustan bahseder. Başka köyden bir kadın vaazı duyar ve bir kurnazlık yapar. Kadın, hocanın geçeceği çeşmenin yanında soyunup kendini kuma gömer. Hoca, kadını görünce hemen eşeğinden inerek yanına gider ve kadına sarkıntılık eder. Kadın da hocayı döver (Kumartaşlıoğlu, 2006: 460-462). Toplumda din adamı olarak görülen hocalar, insanlar için bir model oluştururlar ve topluma olumlu davranışlar kazandırmaya çalışırlar. Fakat masalda hoca vasfıyla yer alan kahraman ahlaki ve toplumsal değerlerin tam tersinde davranışlar sergiler. Bu sebeple başka bir kadın tarafından cezalandırılır.

Sonuç

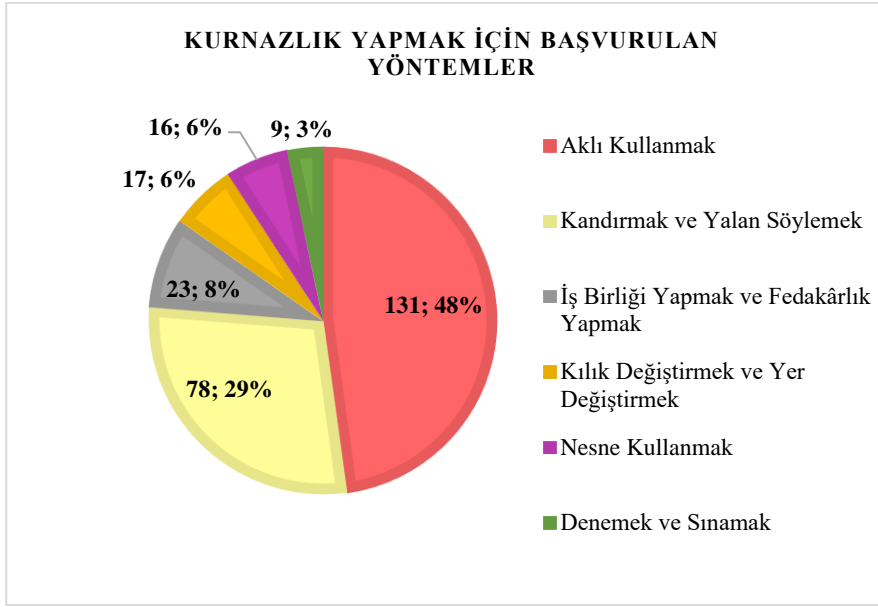
Sözlü kültür geleneğinin eski ve önemli ürünlerinden biri olan masal, içerisinde olağanüstülükler barındıran, yer ve zaman kavramı olmayan, anlatılırken inandırma amacı olmayan, kendine özgü bir dile sahip, herkese hitap eden, kuşaktan kuşağa aktarım gücüne sahip bir anlatıdır. Masallar, Türk kültürü için önemli bir yere sahiptir. Masal, Türk kültürü içerisinde yer alan değerleri gelecek nesillere aktarılan işlevleri yönüyle de önem taşır. Masallar sadece eğlenme ve eğlendirme amacı taşımadığı için eğitici yönü bakımından bugüne kadar gelişerek varlığı devam ettirir. Bu bağlamda Türk masalları toplumun var oluşuna, günlük hayat düzenine ve kültürüne dair içerisinde bilgiler ve mesajlar barındırır. Masal evrensel bir tür olmasına rağmen anlatıldığı yere yerellik katar ve o yerin dil ve kültür özelliklerini yansıtır. Çalışmada, Batı Anadolu Bölgesi coğrafi bir sınır olarak gözükmese de rağmen masallara yerellik katma, dil-kültür, inanç ve değer yargılarını yansıtırma bakımından önemli bilgiler ortaya koyan kültürel bir havzadır.

Batı Anadolu Bölgesi'nde yer alan masallar kurnaz tipi bağlamında ele alınırken kurnaz, kurnazlık ve kurnaz tip genellikle birbirleriyle karıştırılan hilekâr, düzenbaz, dolandırıcı olan olumsuz tiplerden ayrılmıştır. Bunun sebebi ise kurnaz kişi bir eylem gerçekleştirirken pratik zekâsını kullanır ve iyiye hizmet eder. Bu açıklama üzerinden ele aldığımız kurnaz tipi tespit edebilmek adına on altı ilin masal metinlerinin bulunduğu kitaplar ve tezler taranmış; 1100 masalın 246 tanesinde kurnaz tip karşımıza çıkmıştır. Bazı masalarda birden fazla kurnazlık tespit edilmiş ve ayrı ayrı incelenmiştir. Tespit edilen masallar değerlendirilirken kurnazlığı ortaya çıkaran nedenler, kurnazlık yapmak için başvurulan yöntemler ve kurnaz tipin işlevleri olmak üzere üç başlık altında sınıflandırılmıştır. Her başlık kendi içerisinde alt başlıklara ayrılmış ve konuya ait masal metinleriyle birlikte incelenmiştir.

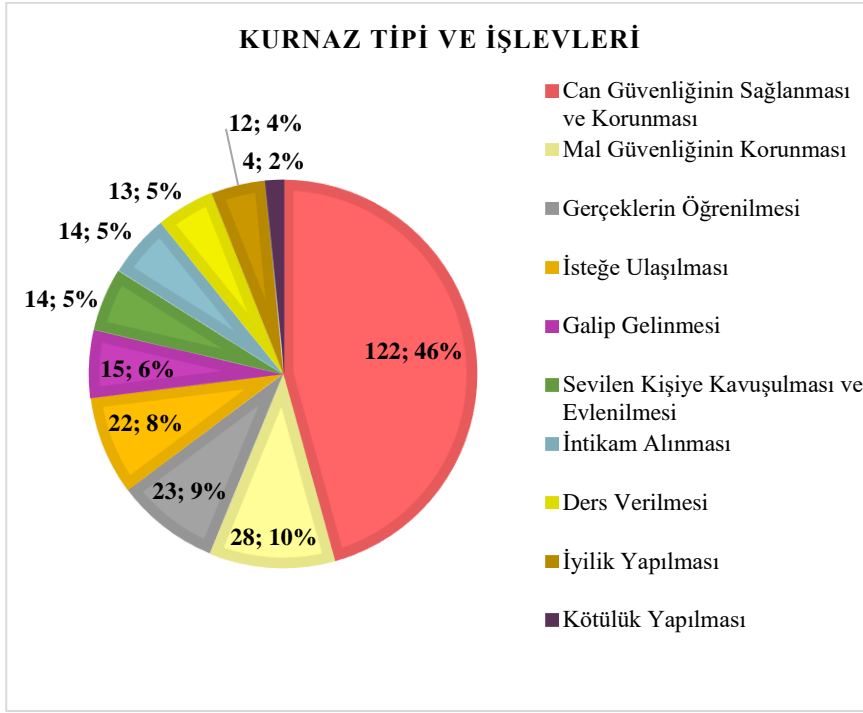
Grafik 1. Batı Anadolu Masallarında Kurnazlığı Ortaya Çıkaran Nedenler

Tespit edilen masallar ilk olarak “Batı Anadolu Masallarında Kurnazlığı Ortaya Çıkaran Nedenler” başlığı altında incelenmiştir. Bu başlık kendi içerisinde alt başlıklara ayrılmıştır. Zor durumdan kurtulmaya yönelik nedenler 101 (%38) masal metninde karşımıza çıkmıştır. Kahraman kendisinin ve sevdiğinin canını korumak istediğinde, içerisinde bulunduğu kötü bir durumdan kurtulmak istediğinde, yaptığı bir eylemden dolayı can tehlikesiyle karşılaştığında, malı mülkü söz konusu olduğunda zor durumdan kurtulmak için kurnazlık yapmıştır. Zarar verme isteğine yönelik nedenler 67 (%25) masal metninde karşımıza çıkmıştır. Kahraman mal mülk söz konusu olduğunda, alay edilip küçümsendiğinde, yapmak istediği ya da yaptığı işin bozulacağını düşündüğünde, kendisine yapılan başkasına da yapılsın istediğinde, isteğine ulaşmaya çalışırken zarar vermek için kurnazlık yapmıştır. Tehlikeyi sezmeye yönelik nedenler 32 (%12) masal metninde karşımıza çıkmıştır. Kahraman kendisinin ve sevdiklerinin canını korumak istediğinde, bir durumu önceden bildiğinde kurnazlık yapmıştır. Merak etmeye yönelik nedenler 25 (%9) masal metninde karşımıza çıkmıştır. Kahraman birinin kim olduğunu öğrenmek istediğinde, bir durum hakkında gerçekleri öğrenmek istediğinde merak ettiği için kurnazlık yapmıştır. Yardım etmeye yönelik nedenler 17 (%6) masal metninde karşımıza çıkmıştır. Kahraman can tehlikesine karşı, bir sırrın ortaya çıkmasına karşı vb. durumlarda kurnazlık yapmıştır. Verilen görevi yerine getirmeye yönelik nedenler 13 (%5) masal metninde karşımıza çıkmıştır. Kahraman kendisinden üstün biri ona görev verdiğinde ve karşısındakini evlendirmeyi kendisine görev bildiğinde kurnazlık yapmıştır. Âşık olmaya yönelik nedenler 12 (%5) masalda karşımıza çıkmıştır. Kahraman sevdiğinden ayrı kalacağına, para kavuşmalarına engel olacağına, sevdiğini etkilemek istediğinde aşkıdan dolayı kurnazlık yapmıştır.

Grafik 2. Batı Anadolu Masallarında Kurnazlık Yapmak İçin Başvurulan Yöntemler

Tespit edilen masallar ikinci olarak “Batı Anadolu Masallarında Kurnazlık Yapmak İçin Başvurulan Yöntemler” başlığı altında incelenmiştir. Bu başlık kendi içerisinde alt başlıklara ayrılmıştır. Akli kullanma yöntemi 131 (%48) masalda karşımıza çıkmıştır. Kahraman sevdiğine kavuşmak istediğinde, kendisinin ve sevdiklerinin canını kurtarmak istediğinde, malını korumaya çalıştığında, zor durumda kaldığında vb. durumlarda akli kullanarak kurnazlık yapmıştır. Kandırma ve yalan söyleme yöntemi 78 (%29) masalda karşımıza çıkmıştır. Kahraman masallarda can kurtarmak istediğinde, birine söz verdiğinde, malını korumak istediğinde vb. durumlarda kandırarak ve yalan söyleyerek kurnazlık yapmıştır. İş birliği ve fedakârlık yapma yöntemi 23 (%8) masalda karşımıza çıkmıştır. Masallarda genellikle zor durumda kalındığında, sevdiğine kavuşmak istenildiğinde, birinin canı kurtarılmasını istenildiğinde iş birliği yoluyla kurnazlık yapılmıştır. Kılık değiştirme ve yer değiştirme yöntemi 17 (%6) masalda karşımıza çıkmıştır. Kahraman sevdiğine ulaşmak istediğinde, isteğine ulaşmaya çalıştığında, kendisiyle dalga geçildiğinde, hakkını alamadığında kılık değiştirerek kurnazlık yapmıştır. Kahraman bir eylemden dolayı canının tehlikeye gireceğini düşündüğünde veya başka biri kahramanın canının tehlikeye gireceğini düşündüğünde, kahraman empati yaptırarak karşı tarafın bir şeyleri anlamasını istediğinde yer değiştirerek kurnazlık yapmıştır. Nesne kullanma yöntemi 16 (%6) masalda karşımıza çıkmıştır. Kahraman malı mülkü söz konusu olduğunda, zor bir durumdan kurtulmak istediğinde, bir olayı ya da durumu merak ettiğinde, kendisini üstün göstermek istediğinde, kendisinin ya da karşı tarafın canını kurtarmak istediğinde nesne kullanarak kurnazlık yapmıştır. Deneme ve sınama yöntemi 9 (%3) masalda karşımıza çıkmıştır. Kahraman bir durumu merak ettiğinde, karşı tarafın bir olay sırasında ne yapacağını merak ettiğinde bu yöntemi kullanmıştır.

Grafik 3. Batı Anadolu Masallarında Kurnaz Tipinin İşlevleri

Tespit edilen masallar üçüncü olarak ise “Batı Anadolu Masallarında Kurnaz Tipinin İşlevleri” başlığı altında incelenmiştir. Bu başlık kendi içerisinde alt başlıklara ayrılmıştır. Can güvenliğinin korunması ve sağlanması işlevi 122 (%46) masal metninde karşımıza çıkmıştır. Kahraman başkası tarafından bir kötülük geleceğinde ya da başkasının birine kötülük yapacağını bildiğinde, yaptığı bir eylemden dolayı can tehlikesiyle karşılaştığında kurnazlık yaparak can güvenliğini sağlama ve koruma işlevine ulaşmıştır. Mal güvenliğinin korunması işlevi 28 (%10) masalda karşımıza çıkmıştır. Kahraman biri malına göz diktiğinde, malı başkasının eline geçtiğinde, malını geri almak istediğinde kurnazlık yaparak bu işleve ulaşmıştır. Gerçeklerin öğrenilmesi işlevi 23 (%9) masalda karşımıza çıkmıştır. Kahraman bir olayı ya da durumu merak ettiğinde, kendisinden gizli bir eylem yapanı merak ettiğinde, bir durumdan şüphelendiğinde kurnazlık yaparak gerçeklerin öğrenilmesi işlevine ulaşmıştır. İsteğe ulaşılması işlevi 22 (%8) masal metninde karşımıza çıkmıştır. Kahraman hayal ettiği ve arzu ettiği olguya ulaşmak amacıyla kurnazlık yaparak isteğe ulaşma işlevine ulaşmıştır. Galip gelinmesi işlevi 15 (%6) masal metninde karşımıza çıkmıştır. Kahraman genellikle kendisinin ulaşamayacağı ödülü almak, bir kişinin hakkının yenmesini engellemek, kendisini birine üstün göstermek amacıyla kurnazlık yaparak galip gelinmesi işlevine ulaşmıştır. Sevilen kişiye ulaşılması ve kavuşulması işlevi 14 (%5) masalda karşımıza çıkmıştır. Kahraman sevdiğinden ayrı düştüğünde, sevdiğine kavuşmak istediğinde, sevdiği başkasıyla evlendirileceğinde, sevdiği ile mutlu olmak istediğinde bir kurnazlık yaparak bu işleve ulaşmıştır. İntikam alınması işlevi 14 (%5) masalda karşımıza çıkmıştır. Kahraman kendisiyle dalga geçilmesine üzüldüğünde, hakkını almadığında, birine empati yaptırmak istediğinde kurnazlık yaparak intikam alma işlevine ulaşmıştır. Ders verilmesi işlevi 13 (%5) masalda karşımıza çıkmıştır. Kahraman genellikle kurnazlık yaparak karşısındakinin hatasını anlamasını sağlamıştır. İyilik yapılması işlevi 12 (%4) masalda karşımıza çıkmıştır. Kahraman karşısındakini zor durumdan kurtarmak, verdiği sözü yerine getirmek istediğinde kurnazlık yapmış ve iyilik yapılması işlevine ulaşmıştır. Kötülük yapılması işlevi 4 (%2) masalda karşımıza çıkmıştır. Kahraman kendisini kurtarmak istediğinde, ortada bir sebep yokken, bir olayı merak ettiğinde yaptığı kurnazlıkla elinde olmadan karşı tarafa kötülük yapmış ve kötülük yapılması işlevine ulaşmıştır.

Çalışmada, Batı Anadolu Masalları’nda yer alan kurnaz ve kurnazlıkla genel ilgili bir portre çizilmiştir. On altı şehrin masalları incelendiğinde kurnazlığın bazı noktalarda birebir bazı noktalarda benzer nedenleri, işlevi ve yöntemleri olduğu açıkça göze çarpar. Masal metinlerinin çoğunun ortak olması ve çoğu

şehirlerde çok az farklılıklarla bulunması buna en iyi örnektir. İncelenen masallarda kurnaz tipler birçok benzer işleve sahiptir. Bu işlevler kurnaz tipinin yapısının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Çalışma Batı Anadolu Bölgesi ile sınırlandırıldığı için diğer bölgelerde yer alan masallarda kurnaz tipler farklı olacaktır. Çünkü diğer bölgelerde yaratılmış olan kültürel havza farklıdır.

Masallar, kültür ve mesaj taşıyıcılığı görevi açısından önemli türlerden biridir. Bu bağlamda Batı Anadolu Masalları'nda kurnaz tipin metin içi ve metin dışı işlevleri de önem taşır. Sonuç olarak çalışmada elde edilen tüm veriler Batı Anadolu Masallarında yer alan kurnazlığı her açıdan inceleyerek ortaya koymuştur. Çalışmanın konu ile ilgili ileride yapılacak başka çalışmalara yardımcı olması temenni edilmiştir.

Kaynaklar

- ADAY, E. ve AKÇAALAN, H. (2018). "Masalları Yeniden İşlevsel Kılmak: "Masal Evi" Projesi". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 55, 237-246.
- ALPTEKİN, A. B. (2002). *Taşeli Masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ARSLAN, M. (2008). *Denizli Yöresinden Derlenmiş Masallar (İnceleme-Metinler)*. Denizli: Zirve Yayınları.
- BAHADUR, Y. (2017). *Uşak'tan Derlenen Masallar Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BASCOM, W. (2014). "Folklorun Dört İşlevi". (Çev. Ferya Çalış), *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar II*, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- ÇAKICI, E. (2015). *Bilecik İli Söğüt İlçesi Küre Köyü Folkloru*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇELEPİ, M. S. (2016). "Anadolu'da Toplumsal Kimliğin İnşası ve Dede Korkut Boylarındaki Bireyin Tekamülü". *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.25, 65-90.
- ÇELEPİ, M. S. (2016). "Kültürel Bellek Çerçevesinde Ahmet Yesevi İle Anlam Bulan Âlim-Devlet Bütünleşmesi". *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.25, 181-198.
- ÇELEPİ, M. S. (2020). "Toplumsal Anımsamanın Millî Bayramlar ile Gerçekleşmesi: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Örneği". *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 22, 30-43.
- ÇELİK, A. (2019). *Sağır Köyü Monografisi (Yalvaç-Isparta)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- ÇİFTÇİ, K. (2015). *Aydın Halk Masalları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇOBANOĞLU, Ö. (2019). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- DALĞAR, E. (2010). *Bucak Masalları Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DEMİRBAŞ, S. (2006). *Sütçüler Masalları Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DERDİÇOK, N. S. (2012). *İzmir Şehrinde Derlenen Masallar Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Lisans Bitirme Tezi, Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı.
- ERGUN, P. (2014). *Eskişehir Masalları*. Eskişehir: Eskişehir Valiliği Yayınları.
- ERKEN, F. (2019). *Korkuteli İlçesi ve Köyleri Folkloru*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÖDE, H. A. (2010). *Yalvaç Masalları*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- KAPLAN, M. (1985). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar III: Tip Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KUMARTAŞLIOĞLU, S (2006). *Balıkesir Masallarında Tip ve Motif Araştırması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- MERİÇ, C. (2019). *Bayramiç Folkloru*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖLMEZ, E. (2014). *Domaniç Masallarının Propp Metoduna Göre İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖNAL, M. N. (2011). *Muğla Masalları*. Muğla: Muğla Üniversitesi Yayınları.
- ÖZÇELİK, M. (2004). *Afyonkarahisar Masalları Araştırma-İnceleme-Metin*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- SAKAOĞLU, S. (1973). *Gümüşhane Masalları (Metin Toplama ve Tahlil)*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- SEVİNÇ, A. (2022). *Kuzeybatı Bursa Masalları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TUNÇ, T. (2008). *Manisa Masalları Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TÜRKER, E. (2010). *Çan Yöresi Halk Bilimi Ürünleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UYSAL, Y. (2008). *Gazipaşa'da Folklor ve Halk Edebiyatı Ürünleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YAVUZ, M. H. (2013). *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- YILDIRIM, E. Ü. (2006). *Senirkent-Uluborlu Yöresi Halk Edebiyatı Mahsulleri Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnternet Kaynakları

*URL-1: https://sozluk.gov.tr/_Masal (Erişim Tarihi: 20.02.2023)

*URL-2: https://sozluk.gov.tr/_Kurnaz (Erişim Tarihi: 21.02.2023)